

ves čas imamo vtis, da ta hudobna tašča uživa v srcu popoln mir, in šele nazadnje jo zadene kazen. V resničnem življenju je pa tako, da hudobnež s a m s e b i najbolj škoduje. (Cfr. Foerster, *passim*.) V povesti nastopa še mnogo drugih oseb, a pohvaliti moramo tudi v tem pisatelja, da so vse markantno risane (n. pr. Pušar). Zlasti tista idila: sirota Jerica in pastirček Anže, to je nekaj čudovito lepega v tej povesti in z veliko umetnostjo vpletenega. Preveč pa, se zdi, imamo bolezn v povesti; najbolj značilno pa je morda, kako zna avtor kakšno sceno, n. pr. umiranje Jurijevo, drapirati, oblit z grozo. To je mojstrsko. Vmes pa je tudi mnogo lepih, svetlih jas, n. pr. prizor v kmetski hiši, str. 179. Prepričani smo: marsikteri trpeči snehi, »mladi Bredi«, med našim narodom bo ta s toliko gorkoto pisana povest privabila solze v oči in dala duška srčnim bolečinam, kakor je tudi g. pisatelju bila »ločitvi od mrtvega njegovega deteta hladilo« (str. 219). — 2. pogl. (str. 12 nasl.) je ostalo neizglajeno. Slovnicih hib ne gledamo radi (n. pr. gosti, svati; njegov miren kotiček; zavedla se je m. zavedela; Jurca je poročil ženo; oni, ki... m. tisti, ki; troje hlapcev so imeli; umrl na kozah m. za kozami; vselej, ko je izpraševal, m. kadar... z levico vstati m. z levo nogo itd.). Dr. J. Debevec.

Pravljice. Spisali Utva in Mira. Ilustriral V. Cotič. Izdala in založila Družba sv. Mohorja v Celovcu, 1913. — Poslušajte, povem vam pravljico. — Enkrat je bilo, pred dolgim, dolgim časom — sedaj živimo hitro — in takrat sta živeli dve prijateljici. Lepo sta govorili, lepo sta pisali. O tem sta bili prepričani in zato sta zaželeli v svet, da bi tudi svet slišal njiju besede in jih bil vesel. Pridružil se jima je mlad fant, da bi bila pot zabavnejša, in šli so in prišli, v pravljice zamaknjeni, pred lep dom, ponosen dom, kjer so peli tiskarski stroji svojo pesem. — Potrkali so tam in bili sprejeti. Nič čudnega: kdor trka — se mu odpre! A bili so naši znanci tudi dobro postreženi. Odložili so svoje pravljice in dobri gospodje so povedali, da so pravljice dorasle in da gredo same lahko po svetu. — Svet je pa hud — kakor danes, je bilo tudi takrat: na njem sta živila Kritik in Publika. Navadno sta bila vedno sprta — a od časa do časa sta se le dobro razumela. — In tako se je zgodilo, da so prišle Pravljice v slovenski svet. Dolgo jih je slovenski svet pogrešal — v spominu so mu živele vse nežne in bajne. A začudil se je, ko je zagledal te nove Pravljice in ni mogel verjeti, da mu je spomin na stare, ki so bile njegove hčerke, tako opešal. In oddahnil se je, ko je slišal Publiko in Kritika, ki sta se pogovarjala: — Publika: Dolgočasne so te Pravljice! — Kritik: Dobro si rekla! — Publika: Utva mi še ugaja. — Kritik: Da, skoraj sem je vesel. — Publika: Ali ne hodijo več ljudje po svetu? — Kritik: Ženska jih ne vidi več: samo rožice še cveto in ptički pojo itd. — Publika: Kaj pa mladenci, ki podobice mala? — Kritik: Je mlad in v

KAVALA.

svoji enakomernosti tudi dolgočasen! — Ta pogovor je slišal slovenski svet in ga povedal Pravljicam. Pravljice so si vzele to k srcu in so se postarale in ostale pozabljene. — Oni dve prijateljici in mladi fant so pa pomislili: Dolga je pot k Tebi, Umetnost, in daleč je še do primitivne Lepote! — Če jo dobijo, vam že povem.

Josip Lovrenčič.

Dr. I. Prijatelj: Aškerčeva čitanka. Založila Svobodna misel 1913. Petdeset Aškerčevih pesmi je izbral dr. Prijatelj in jim dodal uvod, v katerem nam je predstavil pesnika in njegovo poezijo. — Aškerc je naš realist kateksohen, zato je bilo treba podati kratko genezo slovenskega realizma. Dr. Prijatelj ga imenuje »novo strujo«, ki se je razvila v času, ko smo bili odrasli literarni šoli Stritarjevi in so nam narodne in politične spone razrahljali. Jaz ga ne bi imenoval novo strujo, saj to je naš domači realizem, ki je živel že od Levstika in se je v osemdesetih letih pod pogoji, katere je navedel dr. Prijatelj, razmahnil in zavlada v domovini. Da pa ni sigurneje nastopil, je bil še drugi, važnejši vzrok kot spoštovanje do Stritarja, ker ga enostavno ni znal. Ko so zavrgli Stritarja iz odpora proti tujini, so jo mahnili po kolesnicah Levstika, kar je v prozi že zdavnaj napravil Jurčič in zdaj v poeziji Aškerc. Provinca se je zavedela sama sebe in iz tega življenja se je pomladil stari domači realizem. Hkrati pa se je tudi duševno življenje provincializiralo in postalo nekam omejeno, samo svobodomiseltvo je po malo namakalo suha tla slovenske misli. To je bila signatura za ves krog okoli Zvona in tudi za Aškerc. Dobro je bilo to za poezijo — kako samozavestni so bili ti ljudje, nikjer nobene skepse — a slabo za ideelno poglobitev. Zato se ni konsolidiral realizem, zato ni bilo teoretične borbe zanj napram Stritarju, zato so tudi molčali napram Mahničju, dasi se poslednji ni izkazal kot esteta, ko je z drugimi vred priznaval Stritarju pesniški talent (prim. 12 večerov). Kaka je bila estetska izobrazba Aškerčeva, nam bo jasno, če pomislimo, da je sodil vrednost Prešernovega Krsta po

tem, če je epos ali ne. In to konec devetnajstega stoletja! Mislim, da je dr. Prijatelj enkrat že načel te misli; ne vem, zakaj jih je pri Aškercu izpustil. Pravilno pa je, da je upošteval v popularni izdaji samo pesnika, ki se je v Moji Muzi zavestno oddelil od Gregorčiča in Stritarja, kajti izbral je pesmi le iz prvih treh zbirk, ki so izšle do l. 1900. in so bile plod Aškerčevega dela v osemdesetih in devetdesetih letih; to je bila moška doba pesnika in človeka, ko se je pod njegovo roko materija izpreminjala v suho zlato, doba balad in romanc — par socialnih pesmi in par izvodov miselne poezije. Značaj in slog Aškerčevih pesmi je predočil dr. Prijatelj s podkupljivo plastiko, kot je samo njemu lastna. Izpustiti je moral mladega Aškerca, kot pesnik ni bil mlad nikoli, in samo označil je pot, po kateri je hodil miselno in umetniško onemogli stavec, ko je bilo njegovo delo »prepesnjevanje uvodnih člankov dnevnega časopisa« (str. 25); a razložil nam ni vzroka, zakaj je bilo tako, zakaj je Aškerčeva pot držala samo navzdol. Ali je bil tega kriv klerikalizem, kot govore nevedneži, ali njegov boj za svobodno misel, kar si dr. Prijatelj ne upa reči, — on konstatira samo, da se je vpisal za navadnega prostaka, najprej med socialistične in drugič med svobodomiselnih čete — ali »slovenska moderna«, ki je bila zaverovana v nove finejše svetove (str. 25) in je odslovila »temeljnega zidarja, ko je stavba zahtevala ne samo zidu, ampak tudi pročelja, okraskov, ornamentov, vznesene in lehkotne strehe« (str. 21). — Aškerca, prepojenega z omejenim provincialnim liberalizmom, je presenetila nova doba, ki jo je v kulturnem in političnem oziru pripravljala naš »kladivar A. Mahnič«, kakor ga prelepo dr. Prijatelj imenuje; kmalu potem se je kulturni tok Evrope razlil v velikih strugah čez našo provinco; tak konsekventen značaj kot Aškerc ni mogel več šušmariti, moral se je odločiti za to, kar mu velevala srce ali stan. Samouk je začel na stara leta študirati, kar je nekda zamudil, da bi se potrdil v svoji poti, kajti »on, ki je doslej oznanoval Kristove nauke v cerkvi, je izstopil iz nje in se pojavil na socijalističnem zborišču — s svojim Kristom vred« (str. 16). A socialističen evangelij je bil v njegovem življenju bolj epizoda, da bi se literarno rehabilitiral, kajti debacle misleca, ki se je z znojem v svojem boju za svobodno misel dokopal le do običajnih dnevnih novic, je že izpodjedal tudi pesniško silo. Prvi hipi zadovoljnosti in duševnega ravnovesja so še rodili nekaj pesmi, a ko se je zavedel, da so njegove teorije prazna iluzija, sta bila zlomljena mislec in poet in »od prejšnje kristalne čaše so ostale samo še črepinje« (str. 25). Vse to lahko beremo iz dr. Prijateljeve knjige, dasi ni hotel tako povedati. — Za literarno sliko Aškerca pa so v njej temeljne črte sigurno zarisane, le tuintam bi bilo kaj pripomniti. Kako je mogoče imenovati List iz kronike Zajčke predvsem »veren in točen zgodovinski dokument«, mi je neumljivo. Kaj briga pesnika svobodne misli »točen zgodovinski dokument« iz samostanske kronike! Čeprav so dr. Fr. Lampeta v to pregovorili, bi jaz ne verjel, magari, če je Aškerc pesem doslovno prepisal. Naj se vzame pesem, kot je, pa ne bo nič slabša. Čisto za lase je tudi privlečena misel, da je imela pri Čaši nesmrtnosti Hegelova teorija o »objektivnem duhu« kaj opraviti, saj to je vendar skoro tako stara misel kot poezija sama. Glede Prve mučenice, v kateri neka deva »taji nam red stari svetovni, svetost taji naših bogov,« bodo

glede kvantitete poezije mnogi nasprotnega mnenja kakor dr. Prijatelj. — Sicer pa sta Aškerc in njegova poezija tako enostavna, da se o nji z malo besedami vse pove, kar je boljše znamenje za kritika kakor za poeta.

Dr. J. Šilc.

F. Milčinski: **Kjer Ljubezen, tam Bog.** Igra v enem dejanju. Ljubljana 1913. L. Schwentner. 16⁰, str. 32. — F. Milčinski: **Volkašin.** Roparska pravljica v enem dejanju. Ljubljana 1913. L. Schwentner. 16⁰, str. 74. — Milčinski rad izbira lepe motive, katere potem zelo okusno razprede in ponudi občinstvu. Naši enodejanki sicer ne spadata k njegovim boljšim tekstom, a sta dosti čedni, kajti Milčinski se potrudi, da svoj motiv lepo zaokroži. Kljub temu čutimo, da v njegovih delih nekaj manjka, manjka one toplote, ki jo mora izžarivati vsako pesniško delo. Vse je preveč logično, preveč ravno in premišljeno, da dobimo vtis, kot bi bilo umetno sestavljeno ne pa zrastle iz svoje kali. Dramatična uprizoritev Tolstojevih pripovedke je gotovo slabša kot original in enodejanka Volkašin slabša kot oni verzi iz narodne pesmi, ki so bili povod zanjo, zadnja pravzaprav ne slabša, kajti značaj Kate je precej originalen in bi zaslužil, da se ga uporabi v večji igri, ampak to ni več pravljica, ker pravljica in Milčinski sta dva nesorodna elementa.

Leo Pibrovec: **Pred vaškim znamenjem.** Ljudska igra v štirih dejanjih. Goriška tiskarna, A. Gabršček. 8⁰, str. 68. — Igra je dolgočasna. Sirote Anico, ki služi pri bogatem kmetu, osumijo, da je ukradla gospodarju 1000 kron, toda pokrivem, kajti tatvine je kriv domači pastir. Da se spozna njena nedolžnost, da se pastir spokori in seveda tudi gospodar uvidi krivico, je treba štirih dejanj. Na koncu Anica celo umre; pa tudi če bi živa ostala, bi bila igra žalostna kot poprej.

Dr. J. Šilc.

Starogorski: **Junaki svobode.** Povest in črtice z Balkana. Izdal in založil Slovenski ilustrovani tednik v Ljubljani. 8⁰, 141. Osem slik in povesti z bojnega polja. Strahota vojne je tako velika tragedija, da bi Starogorski napravil veliko delo, če bi jo znal le prepisovati. A on je zbral nekaj ginljivih momentov, jih zabelil s predstavami iz narodnih pesmi in slovanskim navdušenjem. Ne bom dejal, da kaka slička, kakor Usmiljenka ali Bela roža, ne napravi dobrega vtisa, a vse je tako časnikarsko, da bi navdušen petošolec ne napravil nič slabše. Nič več nam ni povedal kot to, kar nam je bilo že davno znano.

Marko Stojan: **Za svobodo in ljubezen.** Roman z Balkana. 1. zvezek. Založil Slov. ilustrovani tednik, Ljubljana, 1913. 8⁰, 265. Starogorski je navdušen mladenič, M. Stojan pa rutiniran pisatelj, ki hoče govoriti o Balkanu v obliki šundromana. Motiv o odpeljani deklici, tukaj Slovenki, ki gre skozi roke Nemca, Italijana in Grka v turški harem — kako prozorno, trozveza v družbi Grkov in Turkov — je uporabljen, da se označijo zastopniki omenjenih narodnosti za lopove, ničvredneže, sleparje, tatove, strahopezljivce in dovodnike. Gorenjski fant pa jo mahne s srbskim prijateljem in tovariši v Carigrad za ukradeno deklico, kjer koljejo in bijejo Turke, da je veselje; naposled se združijo z zastopniki tripelentente, ki tudi iščejo svoje dekline, in skupno delajo aventuro po carigrajskih luknjah. Rad bi, da bi roman z drugim zvezkom, ki se napoveduje, na žalost vseh starih penzionistinj in jare gospode svoj konec vzel, čeprav moram priznati, da je slovenski